

Rijden onder invloed in de provincie Noord-Brabant, 1995-1996

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-96-55

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1996

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-96-55
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Noord-Brabant, 1995-1996
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.611
Opdrachtgever: Rijkswaterstaat Directie Noord-Brabant
De inhoud van dit rapport berust mede op gegevens die zijn verkregen uit een project dat is uitgevoerd in opdracht van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, surveillance, age, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Brabant, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1996.

Aantal pagina's: 12 pp. + 11 pp.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1997

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 170
2260 AD Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Postadres gewijzigd in:
Postbus 1090
2260 BB Leidschendam

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Steekproef	6
2.3.	Uitvoering	6
2.4.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)	8
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)	9
3.3.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)	9
3.5.	Herkomst van overtredders (tabel 5)	10
3.6.	Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)	10
3.7.	Enquêteresultaten	11
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	12
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	13
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	15
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 6</i>	17

1. Inleiding

Evenals in de jaren 1989 t/m 1995 heeft de SWOV in 1996, in nauwe samenwerking met de drie Brabantse politieregio's, het alcoholgebruik van automobilisten in Noord-Brabant geïnventariseerd.

Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van de Brabantse automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval. Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine toename van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Het jaar 1995 liet voor het eerst sinds jaren weer een lichte daling zien: 4,4% overtreeders. Desalniettemin waren er in 1995 naar schatting minimaal 265 verkeersdoden en 2.000 in het ziekenhuis opgenomen verkeersgewonden te betreuren als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in dat jaar naar schatting circa twee miljard gulden.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar. Enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten evenmin bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek werden beweerd en feitelijk gedrag gelijktijdig onderzocht; de discrepanties waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen. De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten.

Het onderzoek in Noord-Brabant maakt deel uit van dat landelijke onderzoek. De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door de RWS-directie Noord-Brabant en de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagnacht, die 7% van de totale week uitmaken, nemen een kwart van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagnacht: 30% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 14% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde BeleidsInformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid.

In de loop der jaren zijn diverse wijzigingen in de onderzoeksmethode doorgevoerd om de efficiëntie van het onderzoek te vergroten zonder de vergelijkbaarheid van de gegevens in de tijd aan te tasten. Zo is de landelijke steekproef ongeveer zevenmaal zo groot geworden als in de jaren zeventig en tachtig. De betrouwbaarheid van uitspraken over ontwikkelingen in het alcoholgebruik op provinciaal niveau is daardoor sterk toegenomen. Dit geldt vooral voor de relatief kleine groep zware drinkers met een sterk verhoogde ongevals- en letselskans.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Brabant wordt steeds uitgevoerd door zes controleteams van de politie, zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied c.q. politieregio. De combinatie van onderzoeksmeting met politiecontrole leidt ertoe, dat de non-respons praktisch nihil is. Als een bestuurder niet bereid is een ademtest af te leggen, wordt deze door de politie gevorderd.

De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagnachten in het najaar. De metingen worden vanzelfsprekend niet vooraf aangekondigd in de pers. In 1996 heeft de onderzoeksperiode zich uitgestrekt van 6 september tot 15 december. Drie metingen zijn uitgevoerd in een vrijdagnacht: in 's-Hertogenbosch, Breda en Cuijk e.o. De drie overige metingen vonden plaats in een zaterdagnacht: in Steenbergen/Halsteren, Best en Eindhoven.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen. Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereen gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie.

Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1996 zijn gebruikt, zijn van het fabriekaat Dräger, typen Alcotest 7410 en 7410+. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreders die op het politiebureau de ademanalyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (i.c. de plaats waar de alcohol is geconsumeerd).

2.2. Steekproef

In vergelijking met 1995 zijn er in 1996 geen veranderingen aangebracht in de steekproef van Brabantse onderzoeksgebieden.

2.3. Uitvoering

De zes controleteams van de politie hebben in het najaar van 1996 in de provincie Noord-Brabant 1.742 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest.

In 's-Hertogenbosch bleek het niet mogelijk de metingen om 22.00 uur te laten starten, waardoor de eerste geplande controlelocatie kwam te vervallen. Om hiervoor te corrigeren zijn de 59 waarnemingen van de

tweede locatie gedupliceerd en aan de steekproef toegevoegd. Daarmee kwam de totale Brabantse steekproef op 1.801 records, hetgeen er 277 minder zijn dan in 1995.

De vijf overige controleteams hebben zich in 1996 strikt gehouden aan de SWOV-richtlijnen ten aanzien van controlelocaties en -tijdstippen.

2.4. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. \geq 1,3 promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

3. Resultaten van het onderzoek

De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Brabant worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 6* uit *Bijlage 3*. De resultaten van 1996 worden steeds vergeleken met de Brabantse en landelijke resultaten van 1995.

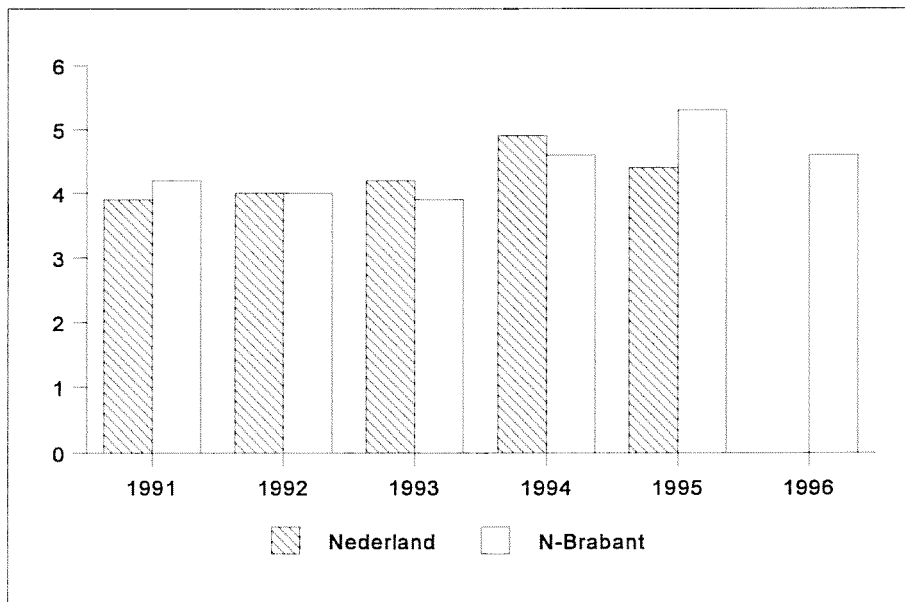
3.1. Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)

In 1996 zijn in Noord-Brabant minder drinkers ($BAG \geq 0,2 \text{ ‰}$) aangetroffen dan in 1995: 11,3% in 1995 tegen 10,1% in 1996. Ook het aandeel overtreders ($BAG \geq 0,5 \text{ ‰}$) is afgenomen: van 5,3% in 1995 tot 4,6% in 1996. Daarmee is het alcoholgebruik van Brabantse automobilisten weer op het niveau van 1994 gekomen. Overigens zijn de opgetreden veranderingen tussen 1994, 1995 en 1996 niet statistisch significant.

In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreders in het najaar van 1995 4,4%. Het landelijke percentage voor 1996 is nog niet bekend.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het aandeel overtreders in Noord-Brabant en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat het aandeel overtreders in Noord-Brabant tussen 1993 en 1995 geleidelijk toenam. In 1996 is hieraan een (voorlopig?) einde gekomen. Ook in heel Nederland was sprake van een stijgende tendens, maar die is al in 1995 tot stilstand gekomen.

De vergelijking met de landelijke situatie in 1996 kan pas worden gemaakt, wanneer de gegevens van alle provincies bekend zijn. Die gegevens worden medio 1997 gepubliceerd.

Afbeelding 1. Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Noord-Brabant, 1991-1996.

Het aandeel zwaardere overtreeders ($BAG \geq 0,8 \%$) is in Noord-Brabant verhoudingsgewijs het sterkst afgenomen: van 2,7% in 1995 tot 2,2% in 1996. Ook dit effect is overigens niet significant. Het Brabantse percentage zwaardere overtreeders in 1996 is precies gelijk aan het landelijke percentage in 1995.

Als we het rijden onder invloed in de provincie Noord-Brabant per weekendnacht bezien, blijkt het in 1996 in de zaterdagnacht sterker afgenomen te zijn dan in de vrijdagnacht. Dit komt doordat het alcoholgebruik in één onderzoeksgebied in de vrijdagnacht sterk is toegenomen; zie § 3.2. In 1996 was het aandeel overtreeders in de vrijdagnacht groter dan in de zaterdagnacht: 5,8% versus 3,3%. Dit verschil is statistisch significant ($\chi^2 = 5.99$ bij $df = 1$; $Z = 2.45$) en komt overeen met zowel het Brabantse als het landelijke beeld in de afgelopen jaren.

3.2. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)

Opvallend is dat het aandeel overtreeders in 1996 in alle Brabantse onderzoeksgebieden is afgenomen, met uitzondering van 's-Hertogenbosch. In dit laatste gebied is het aandeel overtreeders ruim verdubbeld: van 5,0% in 1995 tot 10,2% in 1996. De toename van het alcoholgebruik in 's-Hertogenbosch viel samen met een vermindering van het aselechte politietoezicht; zie § 3.7. Behalve in 's-Hertogenbosch is in 1996 ook in Breda weer een zeer hoog percentage overtreeders (9,2%) aangetroffen, maar ten opzichte van 1995 was hier wel sprake van een lichte afname. Het laagste percentage overtreeders is in 1996, evenals in 1995, aangetroffen in Cuijk e.o. (1,2% in 1996 tegen 2,5% in 1995).

3.3. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)

Naarmate het later in de nacht wordt, neemt het aandeel overtreeders toe. Vóór middernacht was het aandeel overtreeders in Noord-Brabant in 1996 op beide dagen significant kleiner dan na middernacht: 2,2% versus 6,7% ($\chi^2 = 18.28$ bij $df = 1$; $Z = 4.28$). In 1995 waren er zowel in Noord-Brabant als in de rest van Nederland vergelijkbare verschillen naar tijdstip. Hoewel het verkeersaanbod sterk afneemt naarmate het later wordt, waren er in 1996 in Noord-Brabant na middernacht in absolute zin anderhalf maal zoveel overtreeders op de weg als voor middernacht. Maar niet alleen het aandeel overtreeders neemt sterk toe naarmate het later wordt, ook de hoeveelheid geconsumeerde alcohol: in 1996 had voor middernacht 0,4% van de Brabantse bestuurders een $BAG \geq 1,3 \%$; na 2.00 uur 's nachts was dat opgelopen tot 2,1%.

3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

Mannelijke bestuurders waren in 1996 in Noord-Brabant ruim twee-en-een-half maal zo vaak onder invloed als vrouwelijke (5,6% tegen 2,1%). Dit verschil is statistisch significant ($\chi^2 = 8.90$ bij $df = 1$; $Z = 2.98$) en komt overeen met het beeld dat al jaren achtereenvolgens in Noord-Brabant en in heel Nederland wordt aangetroffen.

Bij de mannen is in 1996, evenals in voorgaande jaren, het laagste percentage overtreeders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar

(2,3%). Het verschil met de overige mannelijke bestuurders (6,6% overtreders) was in 1996 wat groter dan in 1995. Maar hoewel jonge mannelijke bestuurders minder vaak en minder veel drinken dan oudere, zijn zij verhoudingsgewijs toch vaker betrokken bij alcoholongevallen. In 1995 maakten mannen van 18 t/m 24 jaar 5% uit van de Nederlandse bevolking, 12% van alle geregistreerde doden en ziekenhuisopnamen ten gevolge van verkeersongevallen, en maar liefst 23% van alle geregistreerde doden en ziekenhuisopnamen ten gevolge van alcoholongevallen!

Het hoogste percentage overtreders is in 1996 in Noord-Brabant aangetroffen onder mannen van 35 t/m 49 jaar: 8,5%. In 1995 waren er bij de mannelijke bestuurders van 25 jaar en ouder in Noord-Brabant geen verschillen naar leeftijd. In heel Nederland onderscheidden in 1995 met name mannen van 35 t/m 49 jaar zich in ongunstige zin.

Onder de vrouwelijke bestuurders zijn in 1996 in Noord-Brabant eveneens de meeste overtreders aangetroffen in de leeftijdsgroep van 35 t/m 49 jaar (3,4%), maar gezien de kleine absolute aantallen mag hieraan niet al te veel betekenis worden gehecht. In de leeftijdsgroep van 50 jaar en ouder zijn in het geheel geen overtreders aangetroffen.

In 1996 was, evenals in 1995, 71% van alle gecontroleerde bestuurders in Noord-Brabant van het mannelijk geslacht. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in 1995 73%.

3.5. Herkomst van overtreders (tabel 5)

De herkomst van overtreders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. De herkomstverdeling van de 52 bestuurders die in 1996 een BAG \geq 0,7 promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	63%
- bezoek/feestje	15%
- sportkantine	10%
- werk/thuis	4%
- overig/onbekend	8%

Ten opzichte van 1995 is het aandeel 'horeca' wat toegenomen (53% in 1995). Maar gezien het betrekkelijk kleine absolute aantal overtreders van wie de herkomst bekend is, moet aan deze verschuiving geen overdreven grote waarde worden toegekend. Bij landelijk onderzoek blijkt steeds ongeveer de helft van alle overtreders uit een horecagelegenheid te komen.

3.6. Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)

In de politieregio Midden- en West-Brabant zijn in 1996, evenals in voorgaande jaren, meer overtreders aangetroffen dan in de beide andere Brabantse politieregio's: 6,3% tegen 3,9%.

3.7. Enquêteresultaten

Ook in 1996 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezicht-niveau en van de aard van het toezicht. De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang. Over de resultaten zal dan ook pas uitvoeriger worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende globale resultaten van de Brabantse enquête zijn echter wel het vermelden waard:

- Volgens de contactpersonen van de politie is het toezicht in Breda, Cuijk e.o. en Best toegenomen, in Steenbergen/Halsteren en Eindhoven gelijk gebleven, en alleen in 's-Hertogenbosch (aanzienlijk) afgenomen.
- In Cuijk e.o. was het toezichtniveau in 1996 vermoedelijk het hoogst met enkele geplande aselechte alcoholcontroles, dagelijks uitgevoerd aselechte toezicht door surveillanceteams en systematische controle op alcoholgebruik bij ongevallen. In 's-Hertogenbosch was het toezichtniveau vermoedelijk het laagst met slechts vier geplande aselechte alcoholcontroles (tegen acht in 1995), incidentele aselechte controle tijdens de surveillance en alleen alcoholcontrole bij ongevallen, indien er verdenking van alcoholgebruik bestond.

Al met al is het niveau van politietoezicht in de provincie Noord-Brabant in 1996 enigszins toegenomen ten opzichte van 1995.

4. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van het SWOV-onderzoek in 1996 laten een lichte, niet significante daling zien van het rijden onder invloed in de provincie Noord-Brabant. Hiermee lijkt een (voorlopig) einde gekomen te zijn aan de stijgende trend van de afgelopen jaren. Het niveau van rijden onder invloed in Noord-Brabant schommelt al jaren rond het landelijke gemiddelde.

Het politietoezicht op alcoholgebruik in Noord-Brabant is in 1996 enigszins toegenomen, hetgeen een verklaring zou kunnen zijn voor de (lichte) afname van het aandeel overtreeders van de wettelijke limiet. In het onderzoeksgebied met het hoogste toezichtniveau (Cuijk e.o.) was het aandeel overtreeders het kleinst.

Alleen in 's-Hertogenbosch is het rijden onder invloed in 1996 vrij fors toegenomen. Het is moeilijk deze ontwikkeling los te zien van de ontwikkeling van het politietoezicht aldaar. Het aantal geplande aselechte alcoholcontroles op districtsniveau is er in 1996 gehalveerd ten opzichte van 1995. Hiervoor is slechts in beperkte mate gecompenseerd door het uitvoeren van meer aselechte alcoholcontroles tijdens de surveillance en/of door meer systematische alcoholcontrole bij ongevallen.

Het lijkt mogelijk het toezichtniveau in een groot deel van Noord-Brabant verder te verhogen zonder dat daarvoor (veel) meer politiecapaciteit nodig is. Dat zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren door het oprichten van een regionale 'vliegende alcoholbrigade', zoals aanbevolen in het verslag van het SWOV-onderzoek in de provincie Noord-Brabant in 1995. Maar ook een verdere uitbreiding van aselechte alcoholcontroles door surveillanceteams kan bijdragen aan het creëren van een grotere subjectieve pakkans.

Uit een oogpunt van efficiency verdient het aanbeveling het zwaartepunt van het toezicht te leggen bij die dagen en tijdstippen van de week waarop het meest onder invloed wordt gereden en ook de meeste alcoholongevallen gebeuren:

- de vrijdag-, zaterdag- en zondagnacht (tussen 22.00 en 04.00 uur); en
- de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur).

Vooraf tussen 2.00 en 4.00 uur 's nachts zijn er in de vrijdag- en zaterdagnacht in Noord-Brabant veel zware overtreeders van de wettelijke limiet op de weg.

Vanzelfsprekend moeten ook voorlichting en publiciteit over de gevaren van rijden onder invloed en over het politietoezicht op alcoholgebruik een integraal onderdeel uitmaken van eventuele maatregelen en acties.

Enquête SWOV-onderzoek Rij- en drinkgewoonten 1996

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Geef een globale schatting van de ontwikkeling van het alcoholtoezicht in het onderzoeksgebied in 1996 ten opzichte van 1995:*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ meer dan 50%
☐ gelijk gebleven	

B. *Zijn in 1996 in het onderzoeksgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande aselecte controles met teams van 6 of meer agenten	☐ ja, ≥ 24
	☐ ja, 12-23
	☐ ja, 6-11
	☐ ja, 1-5
	☐ nee
2. aselecte controles tijdens de surveillance	☐ ja, (bijna) dagelijks
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
3. selectieve controles tijdens de surveillance (bijvoorbeeld n.a.v. rijgedrag)	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
4. alcoholcontrole bij ongevallen	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'designmatrix':

1 -1 -1 1 (jongeren en ouderen versus de middengroepen)
 1 0 0 1 (jongeren versus ouderen)
 0 1 -1 0 (de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df).

De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Noord-Brabant is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 6

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1995*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1996*

- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1995*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1996*

- 3a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1995*
- 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1996*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1995*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1996*

- 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1995*
- 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1996*

- 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1995*
- 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1996*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	1069	5,7%	2,9%	2,2%	1,0%	6,1%
Zaterdag	1009	6,1%	2,3%	1,8%	0,5%	4,6%
Totaal	2078	5,9%	2,6%	2,0%	0,8%	5,3%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1995.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Breda	328	5,8%	4,0%	4,6%	2,4%	11,0%
Den Bosch	422	7,3%	3,3%	0,9%	0,7%	5,0%
Cuijk e.o.	319	3,4%	1,3%	1,3%	--	2,5%
Totaal	1069	5,7%	2,9%	2,2%	1,0%	6,1%
<i>Zaterdag</i>						
Steenbergen/Halsteren	249	3,6%	2,4%	2,0%	0,4%	4,8%
Eindhoven	374	9,1%	2,4%	1,9%	0,5%	4,8%
Best	386	4,9%	2,1%	1,6%	0,5%	4,1%
Totaal	1009	6,1%	2,3%	1,8%	0,5%	4,6%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1995.

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	931	5,3%	3,1%	1,9%	0,8%	5,8%
Zaterdag	870	5,7%	1,6%	1,0%	0,7%	3,3%
Totaal	1801	5,5%	2,4%	1,5%	0,7%	4,6%

Tabel 1b. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1996.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Breda	294	6,5%	4,1%	4,1%	1,0%	9,2%
Den Bosch	216	5,6%	6,9%	1,4%	1,9%	10,2%
Cuijk e.o.	421	4,3%	0,5%	0,7%	--	1,2%
Totaal	931	5,3%	3,1%	1,9%	0,8%	5,8%
<i>Zaterdag</i>						
Steenbergen/Halsteren	229	4,4%	0,9%	0,9%	0,9%	2,6%
Eindhoven	345	8,1%	2,3%	1,7%	--	4,1%
Best	296	4,1%	1,4%	0,3%	1,4%	3,0%
Totaal	870	5,7%	1,6%	1,0%	0,7%	3,3%

Tabel 2b. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1996

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	487	4,1%	2,3%	0,6%	0,2%	3,1%
00-02 uur	411	6,6%	1,9%	1,9%	1,5%	5,4%
02-04 uur	171	8,2%	7,0%	7,0%	2,3%	16,4%
Totaal	1069	5,7%	2,9%	2,2%	1,0%	6,1%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	371	4,3%	1,6%	1,6%	0,3%	3,5%
00-02 uur	432	6,3%	1,4%	1,2%	0,2%	2,8%
02-04 uur	206	9,2%	5,3%	3,4%	1,5%	10,2%
Totaal	1009	6,1%	2,3%	1,8%	0,5%	4,6%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1995.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	320	5,3%	1,6%	3,4%	--	5,0%
25-34 jr	488	5,9%	3,5%	1,4%	1,6%	6,6%
35-49 jr	408	8,1%	3,2%	2,5%	0,7%	6,4%
50 jr e.o.	263	8,7%	4,2%	1,1%	1,1%	6,5%
Totaal	1479	6,9%	3,1%	2,1%	0,9%	6,2%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	134	0,7%	--	--	--	--
25-34 jr	203	2,5%	1,5%	2,5%	--	3,9%
35-49 jr	199	6,0%	2,5%	2,0%	1,0%	5,5%
50 jr e.o.	63	4,8%	--	1,6%	--	1,6%
Totaal	599	3,5%	1,3%	1,7%	0,3%	3,3%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1995.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	447	3,1%	2,5%	0,4%	0,4%	3,4%
00-02 uur	350	6,9%	2,6%	2,6%	1,1%	6,3%
02-04 uur	134	8,2%	6,7%	5,2%	0,7%	12,7%
Totaal	931	5,3%	3,1%	1,9%	0,8%	5,8%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	400	4,8%	0,5%	0,3%	0,3%	1,0%
00-02 uur	319	6,9%	1,6%	1,3%	--	2,8%
02-04 uur	151	6,0%	4,6%	2,6%	3,3%	10,6%
Totaal	870	5,7%	1,6%	1,0%	0,7%	3,3%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1996

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	299	6,0%	1,0%	1,0%	0,3%	2,3%
25-34 jr	381	4,2%	3,1%	2,6%	0,5%	6,3%
35-49 jr	377	6,1%	4,2%	2,4%	1,9%	8,5%
50 jr e.o.	230	8,7%	2,2%	1,7%	--	3,9%
Totaal	1287	6,0%	2,8%	2,0%	0,8%	5,6%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	99	1,0%	1,0%	--	1,0%	2,0%
25-34 jr	178	4,5%	0,6%	--	1,1%	1,7%
35-49 jr	175	4,6%	2,9%	0,6%	--	3,4%
50 jr e.o.	62	8,1%	--	--	--	--
Totaal	514	4,3%	1,4%	0,2%	0,6%	2,1%

Tabel 4b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1996.

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	7	57%	--	--	43%	--
0,8-1,3	41	54%	10%	15%	7%	15%
≥ 1,3	16	50%	6%	19%	13%	13%
Totaal	64	53%	8%	14%	13%	13%

Tabel 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1995.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
M- en W-Brabant	577	4,9%	3,3%	3,5%	1,6%	8,3%
Brabant-Noord	741	5,7%	2,4%	1,1%	0,4%	3,9%
Brabant-Zuidoost	760	7,0%	2,2%	1,7%	0,5%	4,5%
Totaal	2078	5,9%	2,6%	2,0%	0,8%	5,3%

Tabel 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1995.*

BAG-%o	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	14	57%	21%	7%	--	14%
0,8-1,3	25	64%	4%	16%	8%	8%
≥ 1,3	13	69%	8%	23%	--	--
Totaal	52	63%	10%	15%	4%	8%

Tabel 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1996.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
M- en W-Brabant	523	5,5%	2,7%	2,7%	1,0%	6,3%
Brabant-Noord	637	4,7%	2,7%	0,9%	0,6%	4,2%
Brabant-Zuidoost	641	6,2%	1,9%	1,1%	0,6%	3,6%
Totaal	1801	5,5%	2,4%	1,5%	0,7%	4,6%

Tabel 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1996.*